

Dirichletov princíp

Jozef Rajník, KMS online prednáška, 21. 2. 2021

Veta 1 (Dirichletov princíp). Ak máme viac hľubov ako holubníkov, tak v aspoň jednom holubníku musia byť aspoň dva hľuby.

Veta 2 (Dirichletov princíp – frekvenčná forma). Ak máme n holubníkov a viac ako kn hľubov, tak v aspoň jednom holubníku musí byť aspoň $k + 1$ hľubov.

Plno ďalších úloh rôznych obtiažností aj s riešeniami nájdete na <http://mks.mff.cuni.cz/library/DirichletuvPrincipDS/DirichletuvPrincipDS.pdf>. Taktiež odporúčam Zbierku KMS kms.sk/zbierka.

Ľahké úlohy

Úloha 1. Dokážte, že z ľubovoľných štyroch celých čísel vieme vybrať dve čísla, ktorých rozdiel je deliteľný tromi.

Úloha 2. Dokážte, že z ľubovoľných $n + 1$ celých čísel množno vybrať dve, ktorých rozdiel je deliteľný číslom n .

Úloha 3. Dokážte, že medzi ľubovoľnými 12-timi rôznymi celými dvojčifernými číslami nájdeme dve, ktorých rozdiel je dvojčiferné číslo s oboma ciframi rovnakými.

Úloha 4. Dokážte, že v Bratislave žijú dvaja ľudia, ktorý sa narodili v rovnaký deň toho istého roku. Viete nájsť mesto alebo štát, v ktorom to nemusí platiť?

Úloha 5. Dokážte, že ak hodíme 12-krát dvomi hracími kockami, tak zaručene existuje súčet, ktorý sme hodili v aspoň dvoch hodoch.

Úloha 6. Spomedzi čísel 1, 2, ..., 100 vyberieme ľubovoľných 52 čísel. Dokážte, že zakaždým možno spomedzi nich vybrať dve čísla, ktorých súčet je deliteľný stami.

Úloha 7. Dokážte, že spomedzi ľubovoľných 52 celých čísel možno zakaždým vybrať dve čísla, ktorých súčet alebo rozdiel je deliteľný stami.

Úloha 8. Spomedzi čísel 1, 2, ..., 42 vyberieme 22 čísel. Dokážte, že sme zaručene vybrali dve čísla, ktoré sa líšia práve o 1.

Úloha 9. Vo vnútri rovnostranného trojuholníka o strane dĺžky 2 sa nachádza päť bodov. Dokážte, že spomedzi nich možno vybrať dvojicu bodov, ktoré sú od seba vo vzdialenosti najviac 1.

Úloha 10. Vlk zje každý deň aspoň jednu ovcu, no najviac tri ovce. Medveď zje každý deň aspoň štyri ovce, no najviac sedem oviec. Dokážte, že v každom týždni existujú dva dni, keď bača utrpí rovnakú škodu.

Úloha 11 ([1]). V štvorci s rozmermi $10\text{ cm} \times 10\text{ cm}$ je zakreslených 101 bodov. Dokážte, že v ňom existuje trojuholník s obsahom 1 cm^2 , ktorý obsahuje aspoň dva z daných bodov.

Úloha 12. Dokážte, že ak hodíme 34-krát dvomi hracími kockami, tak zaručene bude existovať súčet, ktorý sme hodili aspoň štyrikrát.

Úloha 13. Hodíme zaručene štyrikrát rovnaký súčet, ak hodíme dvomi kockami len 33-krát?

Úloha 14 (PraSe 94/95, [1]). Dokážte, že vo štvorci s rozmermi $6\text{ cm} \times 6\text{ cm}$, kde je zakreslených 37 bodov, existuje štvorec $2\text{ cm} \times 2\text{ cm}$, ktorý obsahuje aspoň päť z daných bodov.

Úloha 15. V priestore máme 9 bodov s celočíselnými súradnicami. Dokážte, že existujú dva body, ktorých ťažisko má celočíselné súradnice.

Úloha 16. Koľko najviac veží možno umiestniť na šachovnicu tak, aby sa žiadne dve neohrozovali?

Mierne ťažšie úlohy

Úloha 17. S pomedzi čísel $1, 2, \dots, 2n$ vyberieme ľubovoľných $n + 1$ (rôznych) čísel. Dokážte, že medzi vybranými číslami musia existovať dve, z ktorých jedno delí to druhé.

Úloha 18. Koľko najviac strelcov možno umiestniť na šachovnicu tak, aby sa žiadni dvaja neohrozovali?

Úloha 19. Koľko najviac jazdcov možno umiestniť na šachovnicu tak, aby sa žiadni dvaja neohrozovali?

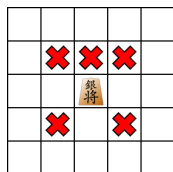
Úloha 20 ([1]). Na štvorcovom stole $1\text{m} \times 1\text{m}$ sedí 151 múch. Dokážte, že hrncom s polomerom $1/7\text{ m}$ dokážeme zabiť sedem múch jednou ranou.

Úloha 21. Dokážte, že na každej párty sú dvaja ľudia, ktorí poznajú rovnako veľa ostatných ľudí z párty.

Úloha 22. Pre Fibonacciho čísla platí $F_1 = F_2 = 1$ a $F_{k+2} = F_{k+1} + F_k$ pre všetky prirodzené čísla k . Dokážte, že pre každé prirodzené číslo n existuje Fibonacciho číslo, ktoré sa končí na n núl.

Úloha 23. Na šachovnici 8×8 je rozmiestnených 17 strelcov. Dokážte, že zakaždým vieme spomedzi nich vybrať troch strelcov tak, aby sa navzájom neohrozovali, a to ani potom, čo nevybraných strelcov dáme preč.

Úloha 24 (KMS 20/21-Z3-5). Figúrka *strieborný generál* (pochádza z japonského šachu) ohrozuje štyri políčka, s ktorými má spoločný iba roh a jedno políčko priamo pred sebou (ako na obrázku 1). Figúrku možno otáčať do 4 smerov, pričom figúrka má vyznačené, na ktorej strane má predok (je tam zúžená). Najviac koľko strieborných generálov možno umiestniť na šachovnicu rozmerov 8×8 tak, aby žiaden strieborný generál neohrozoval iného?

Obr. 1: Políčka, ktoré ohrozuje strieborný generál.

Úloha 25 (KMS 15/16-Z3-5). Na šachovnici 8×8 je rozmiestnených 25 veží. Dokážte, že z nich vieme vybrať 4 tak, aby sa žiadne dve z nich neohrozovali, a to ani potom, čo nevybrané veže dáme preč.

Úloha 26. Dokážte, že medzi 6-timi ľuďmi vždy existujú traja takí ľudia, že každý pozná každého alebo nikto nepozná nikoho.

Úloha 27. V rovine je daných 13 bodov s celočíselnými súradnicami. Dokážte, že spomedzi nich možno vybrať tri body, ktorých ťažisko má celočíselné súradnice.

Úloha 28 (PraSe 00/01, [1]). Hrací plán hry „Človeče, nezlob sa!“ pozostáva z 36 políčok umiestnených do kruhu. Nájdite najmenšie také celé číslo n , že pri ľubovoľnom rozmiestnení n čísel a ľubovoľnom hode kockou vieme pohybom nejakej figúrky vyhodíť inú.

Úloha 29 (PraSe 98/99-1-1, [1]). Nájdite čo najdlhšiu aritmetickú postupnosť prirodzených čísel s diferenciou 60, ktorá je tvorená samými prvočíslami.

Úloha 30 (PraSe 94/95). Dokážte, že medzi ľubovoľnými ôsmimi zloženými prirodzenými číslami menšími ako 361 existujú vždy dve čísla, ktoré majú spoločného deliteľa.

Úloha 31 (PraSe 2000/01-3-3, [1]). Mesto New York sa skladá zo 151 severojužných a 151 východozápadných ulíc, ktoré tvoria pravidelnú štvorčekovú sieť s hranou malého štvorčeka 100 metrov (šírku ulíc zanedbávame). V uliciach mesta je 11 401 telefónnych búdok. Ukážte, že existuje dvojica telefónnych búdok vzdialená najviac 200 metrov chôdze po ulici.

Dirichlet a efektívne algoritmy

Pri nasledujúcich úlohách pomôže zamyslieť sa nad tým, ako by sme efektívne napísali program, ktorý by hľadanú vec našiel.

Úloha 32. Máme postupnosť 48 celých čísel. Dokážte, že z nej vieme vybrať súvislú podpostupnosť, ktorej súčet je deliteľný 47-mi. Platí to aj pre postupnosť 47 celých čísel?

Úloha 33. Máme za sebou v nejakom poradí napísané čísla $1, 2, \dots, 101$. Dokážte, že z nich vieme vyškrtnúť 90 z nich tak, aby zvyšných 11 čísel tvorilo rastúcu alebo klesajúcu postupnosť.

Úloha 34 (Erdősova-Szekeresova veta, 1935). Máme ľubovoľnú postupnosť $ab + 1$ rôznych čísel. Dokážte, že existuje jej rastúca podpostupnosť obsahujúca aspoň $a + 1$ členov alebo jej klesajúca podpostupnosť obsahujúca aspoň $b + 1$ členov.

Poznámka. Postupnosť A je *pospostupnosťou* postupnosti B , ak z postupnosti B možno vyškrtat' niekoľko členov tak, aby ostala postupnosť A . Napr. $(4, 2, 7)$ je podpostupnosťou $(17, 4, 42, 47, 2, 7)$.

Ťažké úlohy

Úloha 35 (PraSe 2000/01, 3. séria, úloha 4). Šachista Dominik sa chystá na dôležitý turnaj. Na tréning má 76 dní a každý deň chce zahrať aspoň jednu partiu, celkom však nie viac než 132. Dokážte, že v niekoľkých po sebe idúcich dňoch, odohral presne 21 partíí.

Úloha 36 (IMO 1964, úloha 1). 17 ľudí si píše maily každý s každým. Každá dvojica diskutuje práve o jednej z troch tém. Ukážte, že existujú tri osoby, ktoré diskutujú o tej istej téme.

Úloha 37 (IMO 1972, úloha 1). Máme 10 dvojčiferných čísel. Dokážte, že z nich vieme vybrať dve disjunktné množiny s rovnakým súčtom.

Úloha 38 (Rusko 2000). Tabuľka 100×100 je rozdelená na jednotkové štvorčeky, ktoré sú zafarbené štyrmi farbami tak, že v každom stĺpci a v každom riadku je z každej farby 25 políčok. Dokážte, že existujú dva riadky a dva stĺpce také, že štyri políčka na ich prieniku majú rôzne farby.

Úloha 39 (IMO 1985, úloha 4). Máme daných 1985 kladných celých čísel takých, že žiadne z nich nemá prvočíselného deliteľa väčšieho ako 23. Dokážte, že medzi nimi existujú 4 čísla, ktorých súčin je štvrtou mocninou celého čísla.

Úloha 40 (Tournament of towns 1985). V Bumbálke je 32 študentov, ktorí sú zoskupení v 33 tajných matematických krúžkoch. Každý krúžok pozostáva z troch študentov a žiadne dva krúžky nemajú rovnaké zloženie. Dokážte, že existujú dva krúžky, ktoré majú práve jedného spoločného študenta.

Literatúra

[1] Dávid Stanovský, Dirichletov princíp, dostupné na <https://prase.cz/library/DirichletuvPrincipDS/DirichletuvPrincipDS.pdf>

Hinty k niektorým úlohám

1 Možné zvyšky sú len tri a máme štyri čísla.

2 Možných zvyškov je len n a máme $n + 1$ čísel.

3 Čím je deliteľné dvojčiferné číslo s oboma ciframi rovnakými?

4 Spočítajte, koľko je rôznych možných dátumov narodenia. Je ich ďaleko menej ako obyvateľov Bratislavy, kľudne prestrelujte.

5 Spočítajte, koľko rôznych súčtov môžeme na dvoch kockách hodiť.

- 6 Tvorte si dvojčky vyhovujúcich čísel. Rozmyslite si, že nevadí, ak nám malý počet čísel ostane osamote.
- 7 Tvorte si dvojčky vyhovujúcich čísel. Rozmyslite si, že nevadí, ak nám malý počet čísel ostane osamote.
- 8 Ak majú čísla navzájom rôzne zvyšky, je to v podstate predchádzajúca úloha. Čo ak niektoré dve čísla majú rovnaký zvyšok?
- 9 Rozdeľte si trojuholník strednými pričkami na štyri menšie trojuholníky.
- 10 Spočítajte, koľko rôznych škôd môže bača utrpieť v daný deň.
- 11 Rozdeľte štvorec na 100 vhodných trojuholníkov s obsahom 1 cm^2 . (Např. pravouhlé sú fajn.)
- 12 Možných súčtov je 11 a $34 > 3 \cdot 11$.
- 13 Nie. Nájdite postupnosť hodov, pri ktorej sa to nestane.
- 14 Rozdeľte si štvorec na 9 menších štvorcov.
- 15 Pozrite sa na paritu súradníc. Koľkými spôsobmi môže byť nakombinovaná?
- 16 8, rozdeľte si šachovnicu na riadky.
- 17 Podelte si čísla do skupiniek tak, aby každá skupinka mala vlastnosť: keď z nej vyberieme hocikaké dve čísla, tak jedno delí druhé.
Príkladom takej peknej skupinky je 3, 6, 12, 24, ...
- 18 14, rozdeľte si šachovnicu na uhlopriečky smerujúce jedným smerom. Je ich až 15? Neviete dve spojiť do jednej?
- 19 32, dajte ich na čierne políčka. Pre odhad si podelte šachovnicu do dvojíc políčok, ktoré sa navzájom ohrozujú.
- 20 Pokryte štvorec 25 kruhmi s polomerom $1/7$.
Pri hľadaní pokrytia môže prísť vhod 6-uholníková sieť.
- 21 Uvedomte si, že na párty nemôže byť súčasne človek, čo nikoho nepozná, aj človek, čo pozná každého.
- 22 Príde vhod dodefinovať si $F_0 = 0$. Sledujte dvojicu posledných dvoch Fibonacciho čísel po delení n .
- 23 Rozdeľte si šachovnicu po stĺpcoch.
- 24 32, opäť si podelte políčka do dvojíc.
- 25 Rozdeľte si šachovnicu na 8 „uhlopriečok“ po 8 políčok – ak uhlopriečka narazí na stranu štvorca, tak pokračuje z druhej strany.
- 26 Pre jedného človeka existujú traja ľudia, ktorých všetkých (ne)pozná.
- 27 Ukážte, že spomedzi 5 čísel možno vybrať 3, ktorých súčet je deliteľný tromi.
- 28 18 nestačí, ak dáme figúrky na striedačku a hodíme jednotku. Ak pohybom figúrky o k nevieme nič vyhodíť, tak každej figúrke priradíme voľné políčko.
- 29 Nájdite prvočíslo, ktoré bude deliť nejaký člen postupnosti. Sledujte zvyšky.
Dobрым kandidátom je prvočíslo 7.
- 30 Číslo $2 \cdot 101$ zjavne môže byť vybrané, ale $19 \cdot 47$ nie. Sledujte vhodné prvočísla.
Pre každé z vybraných čísel zoberte najmenšie prvočíslo, ktoré ho delí.
- 31 Rozdeľte si množinu bodov na uliciach do najviac 11 400 útvarov.
Zoberte si križovatku a do každého smeru 100 m ulice a pokryte takýmito útvarmi celý New York.

- 32** Pozrite sa na čísla $a_1, a_1 + a_2, a_1 + a_2 + a_3, \dots, a_1 + a_2 + \dots + a_{48}$. V programovaní sa postupnosť takýchto súčtov nazýva *prefixové súčty*. Áno, platí to aj pre 47 čísel.
- 33** Vid' ďalší hint.
- 34**   • Ako by ste napísali program, ktorý by našiel najdlhšiu rastúcu a klesajúcu podpostupnosť?
- Využite *dynamické programovanie*: pre každé číslo postupne určite dĺžku najdlhšej rastúcej podpostupnosti, ktorá sa končí v danom čísel. To isté spravte aj pre klesajúcu.
  - Pre každý člen ste si napísali dvojicu čísel. Čo musí pre tieto dvojice platiť? Čo by sa stalo, ak by najdlhšia rastúca a klesajúca postupnosť boli postupne dlhé najviac a, b ?
- 35** Uvažujte prefixové súčty $s_i = a_1 + a_2 + \dots + a_i$ a ukážte, že existujú i a j také, že $s_i = s_j + 21$. Nevychádza dirichlet? Ako presne vyzerá taký prípad?
- 36** Dvojkrokový dirichlet. Zoberte si jedného človeka a pozrite sa na ľudí, s ktorými si píše o jednej téme.
- 37** Vyberte ľubovoľné dve podmnožiny s rovnakým súčtom a potom ich prerobte na disjunktné zachovávajúce súčet.
- 38** Spočítajte dvojice políčok, ktoré sú v rovnakom riadku a majú rôznu farbu. Vyberte dvojicu stĺpcov, kde je týchto dvojíc najviac.
- 39** Urobte dvojkrového dirichleta. Nájdite najprv dostatočne veľa štvorcov a z nich vyberte hľadanú štvrtú mocninu.
- 40** Ukážte, že jeden študent je v aspoň štyroch krúžkoch. Čo viete povedať o krúžkoch, v ktorých nie je?